

Міністерство культури України
Державна бібліотека України для юнацтва

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ

Бібліографічний огляд-дайджест

Київ 2016

ББК 74.005.22

П-20

Патріотизм як елемент культури : бібліогр. огляд-дайджест / [уклад. В. І. Вовк ; ред. : С. О. Чачко, В. М. Кучерява] ; Держ. б-ка України для юнацтва. – К. : [б.в.], 2016. – 36 с.

В основі бібліографічного огляду-дайджесту «Патріотизм як елемент культури» – фрагменти текстів документів, короткі виклади публікацій з періодичних видань та Інтернет-ресурсів.

Мета огляду – допомогти молодим українцям сприйняти нові погляди та ідеї, які, можливо, згодом стануть визначальними для українського суспільства.

Матеріал згруповано в чотирьох розділах, кожен із яких складається з кількох підрозділів. У кінці розділів та підрозділів подається опис джерела, з якого взято фрагмент тексту, або список використаної для огляду літератури в алфавітному порядку.

Джерела, позначені «*», зберігаються у фондах Державної бібліотеки України для юнацтва. Дайджест доповнено додатком – Кодексом сучасного патріота України.

Посібник стане у нагоді бібліотечним працівникам, студентам, а також усім, кому небайдуже питання патріотизму – справжнім патріотам України і щирим вболівальникам за її долю.

Укладач В. І. Вовк

Редактори: С. О. Чачко, В. М. Кучерява

Відповідальний за випуск Г. А. Саприкін

©Укладач В. І. Вовк, 2016

© Державна бібліотека України для юнацтва, 2016

Від укладача

Вільям Сомерсет Моєм писав, що жодна людина не існує ізольовано. Люди – це країна, у котрій вони народилися, домівка, де вони вчилися ходити, ігри дитинства, страви, котрі їли, школа, де навчалися, письменники, котрих читали, релігія, яку сповідували. Ідеться про Батьківщину і культуру, що її створило суспільство на певному етапі свого розвитку. Існують сотні визначень поняття «культура». Передусім із цим словом пов'язані музика, театр, книжки, кіно та інші види інтелектуальної й художньої діяльності людей. Говорять також і про культуру поведінки. Проте, культуру можна сприйняти й у більш широкому сенсі. Тоді вона охоплює цінності й системи поведінки, засвоєння яких дозволяє людям усвідомлювати навколишній світ і діяти в ньому.

Тому, перш за все, потрібно знайти відповіді на наступні питання суспільного життя: «Які традиції є важливими?», «Що таке патріотизм, шовінізм, космополітизм?», «Що означає бути патріотом?», «Чи відчуваєте ви себе українцем, і що це для вас означає?». Сьогодні, як ніколи, необхідна висока патріотична самосвідомість, чітка громадянська позиція кожного українця, консолідація навколо ідеї незалежності. Усі, хто проживає в Україні, до якого б етносу вони не належали, мають глибоко усвідомлювати, що альтернативи незалежності української держави немає. Це об'єктивний і закономірний процес історичного розвитку. Лише національна гордість, згуртованість, наполеглива праця допоможуть нам долучитися до високорозвинутих країн світу. Тим паче, що земля наша має значні природні ресурси, а господар її, український народ, споконвіку працьовитий і дбайливий.

Любов, чесність, відданість, патріотизм – абстрактні поняття, у які кожен з нас вкладає свій зміст. Їх не можна побачити чи помацати. Це щось невидиме, проте реально існуюче, те, що дає нам сенс життя.

Патріотизм як елемент культури

Патріотизм у найзагальнішому розумінні – це любов до Батьківщини. Рідний край найдорожчий та наймиліший серцю. На цьому клаптик землі людина народилася, тут минули її дитячі роки, живуть найближчі люди. Тому почуття небайдужості до неї зрозумілі – вони природні. З часом вони поширюються на цілу країну, у якій ти живеш, на людей, що говорять однією з тобою мовою та створюють спільну культуру.

Ми починаємо відчувати свою причетність та відповідальність за все, що коїться у державі, і нам не байдуже, як до нашої Батьківщини ставляться у світі. Патріотизм – це не лише почуття. Це дії, спрямовані на те, щоб рідній країні та її народові було добре жити.

Патріотизм виявляється в тому, що результати діяльності людини приносять благо її Батьківщині. Для цього потрібні й розумні політики, і талановиті вчені, і видатні митці, потрібний кожен із нас. Ми вчимося, працюємо, будуємо, перемагаємо... Досягаючи успіху в житті, ми тим самим сприяємо успіхові цілої країни. Це і є патріотизм. Справжні патріоти України – Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Т. Шевченко, М. Залізняк, І. Гонта, М. Кривоніс, П. Дорошенко, Б. Хмельницький, Леся Українка, М. Грушевський, В. Стус, Л. Костенко, І. Пулюй, С. Корольов.

Особливо патріотизм кожного важливий у часи випробувань, коли необхідно згуртуватися й зрушити разом з місця те, що заважає країні розвиватися: безправ'я, соціальну несправедливість, політичний безлад.

Отже, патріотизм повинен бути дієвим. Кричати про любов до своєї країни й нічого не робити задля її порятунку – не ознака справжнього патріотизму. Патріотизм – це щоденна робота заради, родини, народу, країни, оточуючих людей. Міра патріотизму визначається не абстрактними роздумами про покращення життя, а конкретними вчинками. Така громадянська позиція і є істинним патріотизмом щиро вболівальника за долю України.

Розділ 1. Історичні джерела патріотизму

*Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися,
але будь-хто з нас без Батьківщини – ніщо.*

Український публіцист, письменник, педагог

В. Сухомлинський, видатний педагог

Патріотизм – соціально-історичне явище. Елементи його виникли як усвідомлення родових зв'язків, обрядів, звичаїв. Слово «патріотизм» (від «*πατρις*») має грецьке походження і в перекладі означає «любов до батьківщини, вітчизни».

Справжній патріотизм ґрунтується на глибокому розумінні минулого як джерела досвіду, необхідного для творення майбутнього. Патріотизм – це відродження та дотримання кращих традицій свого народу.

Століттями і тисячоліттями окремі держави формували прихильність до рідної землі, мови, традицій. В умовах утворення національних держав патріотизм став складовою частиною суспільної свідомості і відображав загальнонаціональні моменти в її розвитку. У різні часи патріотизм проявлявся в різних формах. Це *полісний патріотизм*, який існував в античних містах-державах (полісах); *імперський патріотизм*, який підтримував почуття лояльності до імперії та її уряду; *етнічний патріотизм* (націоналізм), що в основі має почуття любові до свого народу; *державний патріотизм* – любов до держави.

Протягом багатьох століть патріотизм відігравав дуже важливу роль – об'єднував народи і держави в боротьбі з зовнішньою агресією. Як уже зазначалося, в античності термін «патріот» означав прихильника свого міста-держави. Втім, загальногрецьке почуття патріотизму існувало, принаймні, з часів греко-перських війн.

У Римській імперії патріотизм також існував у вигляді місцевого «полісного» патріотизму й імперського патріотизму. Полісний

Патріотизм як елемент культури

патріотизм підтримувався різними місцевими релігійними культурами. Римські імператори з метою згуртування населення імперії під керівництвом Риму робили спроби формування загальноімперських культів, деякі з яких ґрунтувалися на обожненні імператора.

Проповідь християнства підривала основи місцевих релігійних культів і послаблювала позиції полісного патріотизму. Проповідь рівності всіх людей перед Богом сприяла зближенню народів Римської імперії і перешкоджала місцевому націоналізму. Тому на рівні міст проповідь християнства нашоувалася на протидію патріотично налаштованих людей, які бачили в місцевих культурах основу благополуччя міста. Яскравий приклад такого протистояння – реакція ефесян на проповідь апостола Павла. У цій проповіді вони побачили загрозу культу богині Артеміді, який складав основу матеріального благополуччя міста.

Імперський Рим, у свою чергу, бачив у християнстві загрозу імперському патріотизму. Незважаючи на те, що християни проповідували послух владі і молилися за добробут імперії, вони відмовлялися підтримувати імперські культури, які, на думку імператорів, повинні були сприяти зростанню імперського патріотизму. Згодом у Римській імперії відбулося переосмислення політичної ролі християнства. Після його офіційного прийняття християнство почало використовуватися для зміцнення єдності імперії, протидії місцевому націоналізму і язичництву, формуючи уявлення про християнську імперію як про земну батьківщину всіх християн.

В епоху американської та французької буржуазних революцій патріотами називали себе борці за народ, захисники республіки. Термін «патріотизм» був тотожним терміну «націоналізм», поняття «патріот» – синонімом поняття «революціонер». Символами цього революційного патріотизму стали Декларація незалежності США і «Марсельєза». Потім патріотизм стали протиставляти націоналізму, як прихильність країні (території і державі) – прихильності людської спільності (нації).

Патріотизм як елемент культури

Використана література:

Калабська В. До питання формування патріотизму в історико-педагогічній думці другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / В. Калабська // Іст.-пед. альм. – 2010. – № 1. – С. 4–11.

Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : монографія / Р. Р. Петронговський ; за ред. проф. М. В. Левківського. – Житомир : Полісся, 2003. – 220 с.

Сухомлинська О. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. – № 2. – С. 10–14.

Український патріотизм: від минулого до майбутнього

*...Українці як дерево: від стовбура воно вростає в землю і від стовбура воно вростає в небо.
Коріння – це наша минувшина. Під ногами в нас ґрунт, политий потом і кров'ю наших дідів-прадідів. І від міри нашого знання цього минулого залежить, що теперішні українці можуть взяти собі до духовного і практичного вжитку. Як ... коріння вбирає із землі вологу і подає її ... вгору, так і наші пращури передають нам з-під землі особливості ... тіла і темпераменту. ... Що глибше людина знає свій родовід, ... то потужніше вона стоїть на землі, й успішніше витримує різні вітрогонні хвилі на шляху свого життя.*

**Л. Лук'яненко, український політик,
громадський діяч, письменник**

Історія склалася так, що українському народові доводилось постійно відстоювати незалежність своєї держави. У стародавній

Патріотизм як елемент культури

України – Русі війна була звичним явищем. На тому відтинку історії важко знайти рік-другий миру та спокою. За таких обставин велике значення мала готовність до оборони. Хоча до бою вели народ князі й бояри, захист рідної землі був загальним обов'язком. Ось як описували літописці походи на степових кочовиків: «*Підемо всі від малого до великого*», – заявляють прості люди, коли виникла необхідність іти у степ. А з яким тріумфом вертаються з походу переможці, з якою радістю вітає своє військо народ! Ті походи і війни стали могутнім підґрунтям для внутрішньої консолідації населення. Спільна небезпека єднала племена й землі, наказувала забувати про всілякі дрібні чвари та ставила всіх в один фронт проти ворога. У війнах та відчутті постійної небезпеки для держави зміцнювалися солідарність, відповідальність за долю рідної країни, патріотизм.

Втіленням волі і сили стало українське козацтво, яке залишило в українській історії численні приклади патріотизму, готовності до самопожертви. Козацьке військо було народним військом. Козаччина вийшла з низів і ніколи не втрачала зв'язків із народом. Це давало козакам усвідомлення, що вони є оборонцями своєї землі, Батьківщини, народних прав і надбань, – що вони підіймають зброю за добру справу. Наслідком цього були завзяття і непоступливість. Під час боїв на Брацлавщині в 1650-х роках у деяких замках козаки давали себе винищити вогнем, але не здавалися. Під Берестечком уславила козацька сотня, що цілий день відбивалася від непереможної багатотисячної сили ворога і відхиляла будь-які пропозиції здатися. Тому належність до запорізького війська вважалася за велику честь. Українське громадянство вміло оцінити значення своєї армії. Воно вважало козаків за прямих спадкоємців давнього княжого війська. В основі цієї спадкоємності лежало зміцнення козацтвом кращих патріотичних якостей славетних лицарів війська України – Русі.

Козаччина так тісно була пов'язана з Україною, що тривалий час весь український народ звали «козацькою нацією». Козацькі традиції відіграли дуже велику роль у подальшому формуванні

Патріотизм як елемент культури

патріотичної свідомості українського народу. Приклади самовідданого служіння козацтва Батьківщині стали легендарними.

Славетний Байда (Вишневецький) не тільки поборює військово-потугу татар і турків, а й гордо відкидає компроміс (навіть, задля життя) з поневолювачами народу. «Віра твоя, – кидає він у вічі султанові, – погана, тож волю умерти, але не бути в спілці з тобою». В ім'я розквіту народу П. Конашевич-Сагайдачний з усім своїм кошем вступає до Київського освітнього братства. Б. Хмельницький сприяє розвитку Києво-Могилянської академії, гетьман І. Мазепа будує освітні заклади та храми, П. Орлик творить свою Конституцію, а Кирило Розумовський докладає максимальних зусиль для створення в Батурині університету і 52 роки очолює Академію наук та здобуває європейське визнання... Поки козацтво було могутньою суспільно-культуротворчою, морально-духовною, національно-патріотичною потугою, доти Україна зберігала свою самостійність. Поява під час лютневої революції 1917 р. на вулицях Києва війська в давніх запорізьких убраннях найкраще свідчить про те, яке історичне значення для розвитку патріотизму в Україні мала козаччина.

Ті ж почуття патріотизму були рушійною силою Збройних Сил Української Народної Республіки і Української Галицької Армії в 1917–1920 рр., які стали до нерівної боротьби з імперським пригнобленням. Ця дрібна краплинка у «бурхливому морі світових змагань» відзначалася силою своїх ідеалів і готовністю на жертви заради відродження української держави. Такі жертви стали фундаментом віри народу в можливість врешті-решт досягти бажаної незалежності. Не було б тієї віри, не було б такого патріотизму в народі, хтозна-скільки б ще знадобилося часу для того, щоб ідея національного відродження перетворилася на реальність.

Чи не найбільшим випробуванням патріотизму українського народу стала Друга світова війна. У жорстокій боротьбі, якої до того ще не знало людство, любов до своєї Батьківщини вела за собою українців у пекло боїв. Вистояти в цьому горнілі допомагали лише

Патріотизм як елемент культури

безмірна віра в перемогу і почуття особистої відповідальності за долю свого народу і держави. Саме воно було вирішальним для того, щоб Велика Перемога стала однією з найвизначніших подій у всесвітній історії

Далеко не всі народи мають подібні приклади патріотизму. А тому наші історичні надбання – це невичерпне духовне джерело. І від нас, нащадків слави попередніх поколінь, залежить те, наскільки ефективно ми його використаємо.

Дуже вдало визначив суть українського патріотизму Т. Шевченко:

*Я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!*

Використана література:

***Берека В. Є.** Козацько-лицарське виховання в навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / В. Є. Берека, Л. В. Буймістер, І. М. Шоробура. – Хмельницький : Заколотний М. І., 2015. – 342 с.

Калакура Я. Формування українського патріотизму: історичне та історіографічне підґрунтя / Я. Калакура // Українознавство. – 2008. – № 2. – С. 222–225.

***Лук'яненко Л.** Від хохла до українця: роздуми / Левко Лук'яненко. – К. : ТОВ Юрка Любченка, 2014. – 143 с.

***Невидайло М.** Нариси з історії України – від прадавніх літ до сучасності. Буквар патріота України. Публіцистика : вибр. твори / М. Невидайло. – Ужгород : Графіка, 2013. – 151 с.

***Шляхом Гетьманської України** // Освіта України. – 2015. – № 34. – 24 серп. – С. 12.

Розділ 2. ПОНЯТТЯ «ПАТРІОТ», «ПАТРІОТИЗМ» У ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛАХ

Як засвідчують лексикографічні джерела, визначення поняття «патріот», хоча й зазнало певних змін, зберегло своє основне значення. Так, в етимологічному словнику зазначено, що патріот (патріотизм) походить від грецького «земляк, співвітчизник», що утворено від «батьківський, успадкований від батьків».

Уже на початку ХХ ст. поняття «патріот» було зафіксоване в українських лексикографічних джерелах. Укладач «Словарика. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів» В. Доманіцький (1906) патріотами називав тих, *«хто дуже любить вітчизну – свій край, своїх людей. Патріотами на глум – темних, несвідомих або несовісних, хоча й свідомих, людей, що допомагають у всьому урядові (правительству), немов би то боронячи вітчизну од загибелі»*. Визначний громадський, літературний діяч, патріот своєї Батьківщини, вартовий рідного слова Борис Грінченко в упорядкованому ним словнику теж подає лексему: *«Патріот, -та, м. Презавзятий патріот»*.

Нинішній «Новий тлумачний словник української мови» подає статтю з елементами тезаурусного опису: *«патріот – той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви й подвиги. Патріотизм, -у, чол. Любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги. Відданість чому-небудь, любов до чогось»*. Крім того, сучасні словники подають і тлумачення поняття *«квасний патріотизм (іронічне) – схилення перед відсталими формами життя й побуту своєї країни, вихвалання всього свого й відкидання чужого»*.

Визначення патріотизму досить часто зустрічається в наукових джерелах. Дослідження науковців показують, що патріотизм має свої складники – духовно-моральний, когнітивний, ціннісний,

Патріотизм як елемент культури

діяльнісний, ідентифікаційний. Структурно патріотизм визначають у відношенні до особистості (національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність), інших людей (толерантність, національний такт, справедливість, усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника; відповідальність перед своєю нацією), Батьківщини (віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист Батьківщини, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність), національних цінностей (володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі).

Дуже часто лексикографічні джерела дають визначення патріотизму як любові. Це може бути шляхетна любов, велика чиста любов, любов до своєї Батьківщини і т. д. Що таке любов і чи можна розцінювати патріотизм як почуття? Наприклад, у соціолого-педагогічному і Великому Енциклопедичному словниках можна знайти наступне визначення: *«Патріотизм – любов до Батьківщини (великої і малої), одне з найбільш глибоких почуттів, закріплених віками і тисячоліттями існування відособлених вітчизн».*

Український педагогічний словник дає таке визначення патріотизму: *це – «...одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів».*

Патріотизм як елемент культури

Універсальний словник-енциклопедія трактує це явище як *«позицію яка, поєднує відданість і любов до батьківщини, солідарність із власним народом та повагу до інших народів і пошану до їхніх суверенних прав; протилежність шовінізму»*.

«Патріотизм – любов до батьківщини, якість особистості, її вище моральне почуття. Це вище синтетичне почуття, яке відбиває органічний зв'язок людини із своїм народом, його історією, традиціями та перспективами і характеризує ставлення людини до них», так подає визначення патріотизму історичний словник-довідник.

Словники свідчать: любов – почуття прихильності, засноване на спільності інтересів, ідеалів, на готовності віддати свої сили спільній справі (любов до батьківщини). Аналогічні почуття – материнська любов, братерська любов, любов до людей.

Використана література:

***Антіпов О.** Феномен патріотизму як один зі складників національно-мовної картини світу / О. Антіпов // Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич, 2014. – Вип. 17. – С. 226–237.

Біленький Є. А. Соціологія: словник термінів і понять / Є. А. Біленький. – К. : Кондор, 2006. – 372 с.

Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 373 с.

***Грінченко Б. Д.** Словарь української мови. В 4 т. Т. 3 / [упоряд. Борис Грінченко з додатком власного матеріалу. Друкується за виданням 1909 р.]. – К. : Довіра ; Рідна мова, 1997. – 563 с.

***Етимологічний словник української мови.** В 7 т. Т. 4. / [уклад. Р. В. Болдирев ; ред. : В. Т. Коломієць, В. Г. Скляренко]. – К. : Наук. думка, 2003. – 656 с.

Патріотизм як елемент культури

Історія України : словн.-довід. / за ред. : М. В. Яцюка, П. М. Жванко, О. Л. Рябченко. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 248 с.

***Новий тлумачний словник української мови.** У 4 т. Т. 3 / [уклад. : В. В. Яременко, О. М. Сліпушко ; голов. ред. ред.-худ. ради О. А. Баматуні]. – К. : Аконті, 2000. – 926 с.

Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.

Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.

Словник української мови. В 11 т. Т. 6. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1975. – 832 с.

***Соціолого-педагогічний словник** / [за ред. В. В. Радула]. – К. : ЕксОб, 2004. – 304 с.

***Тлумачний словник української мови** / [за ред. В. С. Калашника]. – Харків : Прапор, 2003. – 991 с.

***Український радянський енциклопедичний словник.** В 3 т. Т. 2. / ред. А. В. Кудрицький. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1987. – 736 с.

***Універсальний словник-енциклопедія. УСЕ** / [ред. рада. : М. Попович (голова) та ін.]. – К. : Всеуито ; Новий друк, 2003. – 1414 с.

***Шапар В. Б.** Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Харків : Прапор, 2004. – 640 с.

Розділ 3. ПАТРІОТИЗМ ЯК СУСПІЛЬНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА СВІДОМІСТЬ

*Не питай, що тобі може дати держава,
а запитай себе, що ти можеш дати державі.*

Дж. Ф. Кеннеді, 35-й президент США (1961-1963)

Патріотизм є елементом як суспільної так і індивідуальної свідомості. На рівні суспільної свідомості під патріотизмом розуміємо національну і державну ідею єдності і неповторності народу, яка формується на основі традицій, стереотипів, історії і культури конкретної нації. На рівні індивідуальної свідомості патріотизм виявляється у ставленні до Батьківщини, гордості за свою країну, прагненні пізнати, зрозуміти й поліпшити її.

Таким чином, патріотизм є однією із складових елементів структури суспільної свідомості, особистої культури, ставлення людини до Батьківщини, до народу.

Справжній патріотизм, по суті гуманістичний, включає в себе повагу до інших народів і країн, до їхніх національних звичаїв і традицій і нерозривно пов'язаний з культурою міжнаціональних відносин. У цьому сенсі патріотизм і культура міжнаціональних відносин найтіснішим чином пов'язані між собою, виступають в органічній єдності і визначаються як моральна якість, яка включає в себе потребу віддано служити Батьківщині, любов і вірність їй, усвідомлення і переживання її величі і слави, духовного зв'язку з нею, прагнення берегти її честь і гідність, практичними справами зміцнювати її могутність і незалежність.

Основою розвитку цього комплексу позитивних якостей є духовно-моральний та соціокультурний компоненти. Патріотизм виступає в єдності духовності, громадянськості та соціальної активності особистості, яка усвідомлює свою нероздільність, нерозривність з Вітчизною.

Сім джерел громадянського патріотизму: кров, земля, захист, віра, традиція, держава, нація

«Любов до Вітчизни – патріотизм – завжди був рушійною силою в становленні держави. Що лежить в основі цієї морально-філософської категорії? Приходить час – і патріотизм охоплює всі верстви населення, консолідує, спричиняє пасіонарний спалах, виводить націю на якісно новий рівень розвитку і формулює в її свідомості чітке розуміння національної ідеї – бути незалежними і вільними від іноземців на своїй землі і мати свого очільника держави...

Ще коли люди вели кочовий спосіб життя, їх відчуття солідарності збігалося з відчуттям роду, сім'ї. Кровна спорідненість була основою співжиття, запорукою і гарантією продовження роду. Мати завжди віддасть життя за дитину, чоловік захистить сім'ю. У всі віки родина, сім'я були основою для становлення будь якої суспільної формації... Таким чином – *кров (в розумінні рід) були першим джерелом патріотизму.*

...*Земля* завжди була, є і буде джерелом громадянського патріотизму. Згідно Конституції України (ст. 13) земля належить народу... *Землю і сім'ю необхідно захищати. Захист стає і обов'язком, і джерелом патріотизму.* Саме захист, а не напад. Кожна країна, кожна нація, народжуючись, прагне зберегти себе й вирости. Вона (нація) як маленька дитина, яку треба плекати...

Сьогодні країна стоїть на порозі втрати або обмеження суверенітету в царині економіки, фінансів, військовій сфері та, навіть, в питаннях законодавства і нової конституції. Українським патріотам є над чим подумати. З часів Конституції Пилипа Орлика ми не стали незалежними і суверенними, а просто і досі обираємо, кому присягати. В історичній ретроспективі разом і практично одночасно зароджується – *віра*. Віра як релігія, віра як обов'язок перед батьками, віра в силу землі, віра в богів, які жили на цій землі.

Патріотизм як елемент культури

Батьківщина ставала землею батьківських богів. І що важливо, не культ залежав від Вітчизни, а Вітчизна ставала культом. Адже не випадково римські легіонери під час своїх походів викрадали чужих богів – це було важливим засобом у завоюванні нових територій. І питання нині не в тому, є віра у патріота чи ні, – питання в тому, як вселити віру в кожного українця, і про те, що ми зможемо змінити стан справ в державі.

Безумовно поза увагою неможливо залишити такий чинник, як традиція і культура. Зароджуючись разом з народом, культура закладає ту духовну і самотутню основу, яка вирізняє націю серед інших народів, робить її неповторною. Знищення традиції і культури завжди ототожнювалось із смертю нації. Адже ми пам'ятаємо культуру греків, єгиптян, римлян. Чим більша значущість культурних надбань нації для цивілізації, тим більша велич, повага і пам'ять серед інших культур і народів...

...Два останніх поняття – *держава і нація* – є базовими для становлення громадянського патріотизму. Нація як любов до свого народу, – і не проти інших, а разом з іншими народами заради майбутнього України. Всі сім джерел взаємопов'язані і взаємозалежні, виникли на різних етапах цивілізації і притаманні всім народам планети: *кров, земля, захист, віра, традиція, держава, нація*».

Джерело: Збітнєв Ю. Сім джерел громадянського патріотизму [Електронний ресурс] / Юрій Збітнєв. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://politiko.ua/blogpost60551>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 25.09.2015.

Патріотизм як суспільний та політичний принципи

Патріотизм як суспільний принцип характеризує ставлення людей до своєї країни, яке проявляється у їх діях.

Любов до Батьківщини, рідної землі, культури народу, звичаїв, традицій виховуються змалечку і мають розвиватися

Патріотизм як елемент культури

безперервно. За словами О. Забужко, формування духовної спільності українців здійснюється на основі державної мови, освіти, «культури як духовного аналогу нації». М. Жулинський відзначив, що «без системних інвестицій в людину, в її творчий, науковий, інтелектуальний та інноваційний потенціал годі сподіватись на серйозні зрушення в соціально-політичній трансформації українського суспільства... Саме на основі культури як системи цінностей можливо сформувати духовну єдність України, саме на основі національних культурних цінностей можлива консолідація українського народу як політичної європейської нації».

Український народ сповідує такі цінності і пріоритети, як демократія, правова держава, суверенітет, національна єдність і гідність, справедливість, любов до Батьківщини. Українці – нація миролюбна, терпляча, яка живе під гаслом «Ми і чужого не хочемо, і свого не віддамо». Слова поета В. Крищенка як ніколи співзвучні з настроєм народу:

*Ми правду і свободу сієм – нехай
ті зерна проростуть,
Злих кривд натерпілись доволі,
та прагнем жити в добрі й красі.
Ми українці – діти волі.
Нехай затямлять це усі!*

Моральна самосвідомість особистості

Свого вищого морального розвитку людина досягає тоді, коли неписані правила суспільства перетворюються на глибокі особисті переконання, на норми поведінки, що визначають її діяльність. Звісно ж, патріотизм є поштовхом для формування соціально-активної особистості. Патріот завжди готовий стати до захисту своєї Вітчизни. Він виступає як активний борець проти того, що заважає розвиткові держави, поліпшенню життя народу.

Патріотизм як елемент культури

Саме європейський вектор розвитку України визначає особистість, яка спроможна реалізувати свої права і свободу та поліпшити життя українського суспільства. Від сформованості моральних цінностей, таких як свобода, совість, чесність, відповідальність, гідність, самодостатність, залежатиме моральне здоров'я особистості, її впевненість у власних силах, спроможність брати участь у розбудові української держави, відстоювати власну гідність і національні інтереси.

Крізь моральну самосвідомість особистості реалізується найбільш ефективний моральний спосіб регулювання поведінки людини, яка добровільно, у цілковитій відповідності та гармонії зі своїми почуттями і переконаннями здійснює вчинки, що відповідають моральним вимогам суспільства.

Моральна самосвідомість особистості – це усвідомлення себе, своїх моральних цінностей, ставлень, якостей, потенційних можливостей, вчинків, їхніх мотивів і наслідків, регулювання власної поведінки та моральне самовдосконалення.

Моральне значення патріотизму полягає в тому, що він є однією з форм поєднання особистих і суспільних інтересів, людини і Батьківщини.

*Ні! Цей народ із крові і землі
Я не віддам нікому і нізащо!
Він мій, він я, він – світ в моїм чолі,
Тому життя його і ймення не пропащі.
Ви чуєте? Це мій народ – як сіль,
Як хрест і плоть мого життя і віку,
І тому доля моя, щастя, біль
Йому належить звіку і довіку!
У битві долі, політик і систем
Мої набой у його гарматах.
Я не слуга його, я – син його на чатах,
Я – син зорі його, що з Кобзаря росте...*

М. Вінграновський

Використана література:

Україна. Верховна Рада. Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Постанова Верховної Ради України від 12 травня 2015 р. № 373-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 41. – С. 9–10.

***Гарнійчук В. М.** Сформованість патріотизму старших підлітків на етапі становлення української держави: компоненти, критерії та показники / В. М. Гарнійчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 123–131.

***Жаровська О. П.** Національна самосвідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / О. П. Жаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, Кн. 1. – С. 233–241.

Жулинський М. Г. Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи, ідейно-естетичні пошуки української літератури / Микола Жулинський. – К. : Наук. думка, 2010. – 560 с.

Забужко О. Notre Dame d'Ukraine = Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.

***Завалькевич М. М.** Патріотизм і свідомість / М. М. Завалькевич // Духовно-ціннісні орієнтації молоді в контексті формування патріотичної свідомості : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. – С. 65–68.

Патріотизм як елемент культури

Карлова В. Сучасний український патріотизм: сутність та роль у консолідації суспільства / В. Карлова // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2008. – № 4. – С. 21–30.

***Киридон А.** Євромайдан – Крим – Донбас : ланцюг травмованого суспільства / А. Киридон // Історія в рід. шк. – 2015. – № 6. – С. 14–20.

***Ковган Н.** Патріотизм у розумінні сучасної молоді / Н. Ковган // Бібліосвіт. – 2012. – № 1. – С. 62–67.

***Маслюк К. А.** Культура особистісного самовизначення студентів: актуалізація проблеми / К. А. Маслюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, Кн. 1. – С. 458–465.

***Матат Д.** Патріотичне виховання: зняття відчуженості / Д. Матат // Освіта України. – 2015. – № 3/4. – С. 8.

***Мельничук Т. Ф.** Виховання патріотизму та національного імунітету для збереження культурної спадщини українського народу / Т. Ф. Мельничук // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / [голов. ред. С. Сисоєва] ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благодійний фонд ім. А. Макаренка. – Вип. 2. – К., 2015. – С. 23–28.

Олефір О. Якою є національна ідея що об'єднує Україну? / О. Олефір // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2010. – № 2. – С. 4–8.

Павличко Д. Українська національна ідея / Д. Павличко. – К. : Академія, 2002. – 58 с.

Патріотизм як елемент культури

***Пригорницький Ю.** Соната для закіптюженого рояля, пробитого снайперами / Ю. Пригорницький, Є. Нищук // Віче. – 2015. – № 3. – С. 46–49.

***Тищук Є.** Патріотизм як перепустка в майбутнє / Є. Тищук // Віче. – 2010. – № 3. – С. 36–37.

***Уйсімбаєва М. В.** Виховання соціальної активності як важлива складова становлення особистості старшокласника / М. В. Уйсімбаєва // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, Кн. 2. – С. 340–347.

***Чорна К. І.** Основні компоненти виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості / К. І. Чорна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, Кн. 2. – С. 404–412.

Розділ 4. УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД І ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА СЬОГОДНІ

*Патріотизм – це коли ви вважаєте,
що ця країна краще за всіх інших від того,
що ви тут народилися.*

Дж. Б. Шоу, англійський драматург

«Ми живемо в надзвичайно складний час. Час, коли над людиною, її розумом, свідомістю беруть гору ІТ-технології, сфера комунікацій та мережеве спілкування. Пішли в забуття традиційні людські цінності, що визначають моральність, духовність, громадянську позицію, зникають традиційні вияви самоідентифікації народу: мова, культура, почуття національної гідності та національної свідомості, патріотизм...

Але чи дійсно все так безнадійно? Невже в Україні не знайдеться й трішки людей, які ще не розчинилися у віртуальному світі, яких не поглинув вакуум байдужості, або тих, кого ще не захопило в свої тенета притаманне сучасному світу почуття меркантильності?

З огляду на нещодавні події в Україні так категорично заявляти не можна. Розстріл мирних демонстрантів, сотні вбитих та зниклих безвісти – це та ціна, яку заплатили справжні патріоти за свої почуття, думки, бажання.

В чому ж проявляються той патріотизм і кого можна назвати справжніми патріотами? Безперечно, тих полеглих на Грушевського та Інститутській, тих, хто не припиняв боротьбу і ціною власного життя намагався змінити гнітюче становище народу – сірої, безликої маси, «чорні», як казав У. Самчук.

Власне, патріотизм має два види, або дві форми його виявлення: активну і пасивну. Пасивна форма – це та пуста балаканина, що зводиться до трьох слів: люблю, ціную, поважаю. Це так званий

Патріотизм як елемент культури

інертний стан, який, тим не менше, формує підвалини національної свідомості і готує ґрунт для активної форми патріотизму. А що ж активний патріотизм? Це, перш за все, конкретні рішучі дії, спрямовані на те, щоб змінити (?) становище неньки у кращій бік, це вже не просто пафосні заяви на зразок «я – українець» або «я люблю Батьківщину», це підтвердження цих висловлювань діями або, принаймні, бажанням діяти, це висування конкретних цілей і можливих шляхів їх досягнення.

І цей активний патріотизм ми могли спостерігати в людей на Євромайдані, у військовослужбовців в Криму. Любити, боротися, не зрадити – три головні слова для активного патріота. Це особливо стосувалося офіцерів, що обороняли територію півострова. Але, навіть не виявляючи відвертої агресії по відношенню до окупантів, справжні патріоти вже за те, що вони були українцями й не зрадили ні військовій присязі ні Батьківщині, поплавилися життям.

Існує дуже мудрий вислів: Бог забирає дійсно кращих, даючи живим привід для роздумів. І на сьогоднішній день ми, українці, як ніхто можемо в цьому переконатись. Ненависна рука ворога забрала кращих з кращих і ще невідомо скільки забере...

Але народу, який століттями бореться за свою незалежність або за збереження цієї незалежності, попри всі гігантські перешкоди та випробування вистачить сили, мужності і патріотизму, що десятиліттями плекалися національно свідомими українцями, для того, аби нарешті вибороти цю справжню, не фіктивну, не просто задекларовану незалежність, незалежність від усіх, хто хоче нав'язати Україні своє бачення її політичного розвитку.

Українці-патріоти ніколи не стояли на колінах, свідомих українців запрягти в ярмо неможливо. В них живе бунтівний дух О. Довбуша, У. Кармалюка, Л. Кобилиці, Т. Шевченка, С. Бандери і Р. Шухевича. І цей дух, цей духовний стрижень української нації, що віками зміцнювався попри всі одіозні спроби його придушити, апріорі неможливо знищити. Слава Україні!»

Патріотизм як елемент культури

Джерело : **Патріотизм та справжні патріоти** [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://19861997.blox.ua/2014/04/PATRIOTIZM-TA-SPRAVZhNI-PATRIOTI.html>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 30.11.2015.

«Майже два роки тому українці перегорнули чергову сторінку історії власної держави й на чистому аркуші словами Кобзаря написали епіграф: «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля свята!». Цей уривок із поеми «Кавказ» Т. Г. Шевченка на барикадах Майдану читав С. Нігоян – вірменин, який одним із перших відкрив жертвний рахунок героїв Небесної Сотні».

Джерело: ***Романюк Т. Борітеся – поборемо!** / Т. Романюк // Віче. – 2015. – № 3. – С. 48–49.

«2014 рік справедливо можна назвати роком народження українського патріотизму. За 24 роки своєї незалежності, шляхом випробувань та гартування, українці все ж відстояли право на самоідентичність. Протягом року Україна не сходила з ефірів європейських телеканалів та змусила усіх вивчити рядки нашого Гімну.

Саме Гімн України став одним з найпопулярніших мобільних рінгтонів та отримав безліч варіацій та аранжувань. Ролик із рок-версією головної пісні країни, що записав музикант М. Рубченко, у перші ж дві доби набрав чверть мільйона переглядів у мережі Інтернет. «Революція Гідності» відбилась й в українському живописі та мистецтві загалом. Насичені синьо-жовті кольори та майорючі прапорці на вулицях стали своєрідним брендом свободи та незалежності, а народна творчість вкотре підкреслює: ми пишаємося тим, що ми – українці.

Євромайдан став своєрідним проявом трансформації культурного і політичного права українців. Мільйонами рухали щирий патріотизм, бажання жити краще, прагнення до боротьби

Патріотизм як елемент культури

з корупцією і протест проти несправедливості, у першу чергу проти президента та його поплічників. Бентежив деяких і такий домінуючий культурний атрибут Євромайдану, як «євроялинка» (прапори, стрічки, плакати і гасла замінили ялинкові іграшки)...

Одна з базових констант Євромайдану – національна консолідація і істинний патріотизм – зумовлені щирим поривом, безкорисливістю і самовідданістю»...

Джерело : ***Радзівський В. О.** Євромайдан: патріотизм у культурному полі України / В. О. Радзівський // Вісн. Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. – № 2. – С. 56–60.

Патріот сучасної України: хто він?

«...Безперечно, патріот – це той, хто любить свою країну. Але що таке «країна»? Це територія (ландшафти, клімат), це – населення, громадяни, це – мова, це – минуле, тобто історія, це сьогоднішні досягнення і проблеми, це – можливі перспективи... Є люди, котрі люблять рідну природу, але жаліються на людей навколо: сміяться, п'ють, матюкаються... Є такі, що люблять минуле і критикують сьогодні: бідність, правопорушення, некомфортність... Але, зрештою, головне – любити... Тільки чи можна любити країну, не вміючи любити саме тих її громадян, котрих бачиш майже щодня: членів своєї сім'ї, сусідів, колег по роботі, земляків? Є так звані «патріоти», котрі кричать про свій патріотизм, а людей навколо своїх же, українців, гризуть, ненавидять, підставляють... Хіба це справжні патріоти? Є ті, що кричать про свою любов до України, а свої професійні обов'язки виконують абияк... Та ще й дозволяють собі критикувати справжніх роботяг-професіоналів, якщо ті за працею не завжди мають час збиратися на різні мітинги і кричати про свою любов до країни... Але справжній патріот – це людина, котра не стільки кричить про свою любов до країни і народу, скільки чесно робить свою роботу і вміє допомагати тим

Патріотизм як елемент культури

українцям, котрі поряд і котрі потребують допомоги... Говорити про свій патріотизм легше, ніж бути дієвим патріотом. Для цього необхідно багато працювати, творити, і весь час діяти на благо своїх співвітчизників і своєї країни.

... У кожної людини по-різному виявляється патріотизм. Хтось зробив татування з тризубом, інший поставив на робочому столі синьо-жовтий прапорець, третій одягає на свято вишиванку.... А чимало людей зовні ніяк не визначають свого патріотизму, проте вони є справжніми патріотами своєї країни. Вони цікавляться історією рідного краю, шанують пам'ять предків, виховують дітей гідними людьми...

Патріотизм – поняття глибинне, його зародки закладені у кожному на генному рівні. Але не кожен є справжнім патріотом. Бо зародок вимагає свого розвитку. Патріотизм з інтуїтивного має стати усвідомленим. Для цього любов до рідного, українського і слід плекати та виховувати ще з немовляти, а потім – у дитсадку, школі, вузі. Щоб виростити Громадянина, а не просто особу чоловічої чи жіночої статі. Щоб кожен зміг відчути себе часточкою великого і древнього народу. Щоб кожен міг збагнути глибину і неохопність святого почуття патріотизму. Щоб кожен міг усвідомити, що патріотизм – це не спосіб самовираження, скільки б не кричати про любов до Вітчизни і скільки б знаків оклику не ставити в кінці кожного крику. Патріотизм – це стан душі, спосіб мислення і світобачення, це конкретне життя у конкретних обставинах, коли людина відчуває, що вона – у Вітчизні, а Вітчизна – у ній, і вони – нерозривні. Замініть поняття «вітчизна» на поняття «Україна» і матимете український патріотизм. Іншого й бути не може: у національній державі поняття патріотизму завжди є національним. І не біймося цього – цим пишатися треба».

Джерело : **Карпенко В.** Хто є патріот України [Електронний ресурс] / В. Карпенко. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://www.vox.com.ua/data/osnovy/2006/01/19/hto-ye-patriot-ukrainy.html>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 26.08.2015.

Патріотизм як елемент культури

«...Наше минуле – боротьба за незалежність, наше сьогодні – незалежність, а наше майбутнє – боротьба за зміцнення здобутої незалежності. Сьогодні нас поважають за нашу древню козацьку історію, в якій є багато прикладів мужності й хоробрості, за нашу національну самобутність і солідарність, які дали нам можливість жити одним народом, які єднали українців усіх часів, нас поважають за ті труднощі, що переживаємо зараз і не втрачаємо віри. Так, ми повинні здолати своїх ворогів не силою, ми можемо викликати їх здивування своїм прагненням до життя, і завтра нас поважатимуть за це, за нашу віру...

...Майбутнє кожної держави – її молоде покоління. Як відомо з Біблії, Мойсей після придушення повстання євреїв у Єгипті вивів свій народ з цієї країни і розпочав похід до обітованої землі. Він тривав сорок років, від голоду та холоду в пісках пустелі загинуло багато вихідців з неволі. Чому так довго випробовував Мойсей труднощами свій народ? Щоб за цей час вимерло покоління рабів і народилася когорта бійців. Саме з останніми він прийшов до землі обітованої, на якій його народ здобув визнання у світі. Понад 24 роки український народ прямує шляхом випробувань до своєї свободи та незалежності. Неоголошена війна на Сході держави, яка розпочалася позаминулого року, стала для нас тим Рубіконом, перетнувши який у повний голос заявило про себе нове покоління молодих, амбітних, справжніх патріотів, захисників України. Слава Україні! Героям Слава!»

Джерело: Чікалін В. Хвиля єдності, хвиля патріотизму / Володимир Чікалін // Народна армія. – 2015. – 19 січ. – С. 7.

«На сьогодні в Україні склалася нелегка політична ситуація. І кожен декларує свою життєву позицію: або ж ти патріот своєї Батьківщини, або її ворог. Із цим явищем почав проявлятися український патріотизм. Якщо раніше можна було спостерігати людей в вишиванках та з прапором України лише на свята, наприклад,

Патріотизм як елемент культури

такі як День незалежності, то сьогодні просто можна вийти на вулицю і зустріти масу людей в українському національному одязі. Люди ходять на роботу, на навчання, чи просто на прогулянку зі стрічками, що символізують кольори українського прапора...

От такий цікавий факт, що декілька роками раніше проводили соціологічне опитування на тему: «Яким повинен бути патріот нашої країни?.. Якщо тоді багато людей довго роздумували, а деякі і відповісти не могли, то зараз українці не тільки можуть сказати, який повинен бути патріот на їхню думку, але і показати.

...А наша українська армія хіба не патріоти?!

...Сьогодні можна, вийшовши з дому, почути як вітаються мешканці. Колись, це було просто потискання рук, зараз – вітаються словами: «Слава Україні!», на що у відповідь чують: «Героям Слава!» Та хіба ж несправжні українці будуть так вітатися?

Шкода, звичайно, що наш патріотизм в великій кількості почав прокидатися тільки після подій майдану, але все ж таки такі аспекти, як відповідальність за майбутнє нашої країни, національний солідаризм та самопожертва за державу, жили і продовжують жити в душі кожного українця!».

Джерело: Черняк К. Патріотизм в Україні сьогодні [Електронний ресурс] / К. Черняк. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://www.rayonka.com/news/view/name/patritiotizn/>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 26.08.2015.

«...Для початку воєнних дій в Україні не було жодних причин. Ну, от як у Джонатана Свіфта в Ліліпутії. Дві країни воюють: одні – тупокінечники, інші – гострокінечники, – за те, з якого боку розбивати яйце. Так, у цих маленьких чоловічків було більше причин одне одного вбивати, аніж тут. Це вигаданий конфлікт. Це конфлікт, у якому не було жодних суперечностей для того, щоб братися за зброю. Та й зброї не було, її просто привезли. Це з режисований конфлікт...

Патріотизм як елемент культури

...З боку більшості українських вояків – разючий спалах патріотизму. А з іншого боку, я бачу абсолютну байдужість совкового, так би мовити, «радянського» населення України, такого ж, як, в принципі, і у Росії. Ці люди продовжують жити, як до потопу: чимось там займатись, ходити на роботу, пити горілку, ловити рибу, кохати жінок, дітей водити до дитсадка. А поруч – на сусідній вулиці – йде війна.

Я от під Маріуполем, на передовій, по-дурному, але потрапив під обстріл. Плигаю у цю траншею, а зі мною хлопчина-солдатик якийсь, не знаю, мені внуком може бути, теж стрибнув. Лежить такий: каска сповзла, очі налякані, сльози біжать, але автомат-то міцно тримає. І я піднімаю камеру, хочу його зняти, а він мені: «Будь ласка, не знімайте мене. Я, – каже, – мамі сказав, що я у Києві працюю. Я їй кожного дня телефоную, кажу, що мені добре, яка моя робота... Будь ласка, не викривайте мене». Ось це справжній патріот.

Встав потім (кінчився обстріл), обтрусився, пішов... Пішов Батьківщину захищати. От цей патріотизм, такий, він дорого вартує. Але дуже шкода, що хлопчаки гинуть за нього.

Інший хлопець, – такий кремезний, ведмідь просто, такий прекрасний, зі статурою, наче у Геракла, – він боксер і якийсь чемпіон з мішаних єдиноборств. І він мені каже: «Звісно, я сильний, я кремезний, але тут така війна, – каже, – що я не розумію, що я маю робити, як я повинен використати цю силу, щоб боротися. Тут ця війна складається з того, що нас обстрілюють, ми ховаємося, ми вилазимо (ті, хто лишилися в живих), нас знову обстрілюють...».

Одним словом, те, що я бачив зараз на фронті, з точки зору війни, – це вже не якийсь там локальний конфлікт, а справжній конфлікт. Це повномасштабні бойові дії, у яких немає контактного бою, тактично не використовують навіть автомати Калашникова та інші гвинтівки, навіть кулемети, тому що йдуть танки, стріляє важка артилерія, «Гради» і тому подібне.

Патріотизм як елемент культури

І от цей контраст – між розмахом війни, яка просто перетворюється на справжню Третю світову війну, і тими відчуттями, які там виникають, контраст між використанням важкого озброєння і причинами, які нібито породили це – він настільки страшний, він просто ірраціональний. Це неможливо. Такого я ніде не бачив. Це най-найдурніший конфлікт, вигаданий, найбридкіший, найпідліший конфлікт...».

Джерело : Лойко С. Завдяки цій війні в Україні проявилися справжні герої, справжні патріоти [Електронний ресурс] / Сергій Лойко ; розмову вела І. Штогрін. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://ar25.org/article/zavdyaky-ciy-viyni-v-ukrayini-proyavylysyaspravzhni-geroyi-spravzhni-patrioty-viyskovyyu>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 26.08.2015.

Патріотизм очима майданівців

Патріотизм – по-перше, найграндіозніша система різноманітних людських почуттів, емоцій, потреб, інтересів, мотивів, стимулів, пересторог, ціннісних орієнтацій, дій, вчинків, завдяки яким відбувається розвиток людини.

Володимир Гонський, український публіцист, бард

Патріотизм – це коли на твоїх очах вбивають друга, а ти, не втікаєш з поля бою. Що для мене особисто означає патріотизм? Я не знаю, як це пояснити словами. Це таке відчуття, коли від тебе залежить доля людей – друзів, батьків, коханої, українців! Тоді ти робиш все можливе, щоб покращити їх життя і життя своєї країни. ...Можу сказати лише одне, патріот – це людина, на очах якої вбивають друга, і вона не втікає, а йде далі, вперед, боротись за свою країну і за пам'ять тих, хто загинув...

Микола, м. Стрий

Патріотизм як елемент культури

Я не буду науковими термінами говорити. Але я відчув патріотизм на повні груди, коли ми стояли біля Будинку профспілок і почався штурм. У той момент перед очима були образи мами, брата, сестри, друзів ... І одне запитання було у голові: якщо не я, то хто? Звісно, було дуже страшно. Особливо, бачити вбивства на власні очі. Але я думав про те, що якщо ми зараз не відстоїмо, то завтра я не зможу вільно гуляти по вулиці і повноцінно жити. Можливо, якщо зараз піду звідси, завтра від мене заберуть право жити. Я ціную свободу. Вона мене надихала йти вперед і боротися. Це відчуття межує з патріотизмом.

Михайло, Вінницька обл.

...Я думаю, що це тільки початок формування патріотизму. Але, напевно, початок! Україна чекала цього 23 роки. Те, що відбулось на Майдані – це страшна трагедія. Але це не кінець. Саме завдяки хлопцям-патріотам, відкрилось те страшне, що ми маємо сьогодні. Люди побачили зло. Я думаю, що ніхто так не заслуговує на звання патріот, як ці наші хлопці.

Борис, м. Київ

...Я пізнав народ і полюбив його. Мені здавалось раніше, що я жив у країні дурнів, чи якихось недоумків і я думав, що один такий гарний і один патріот, який хоче щось змінити. Хотів навіть поїхати з країни. Але, в один момент все змінилось. Вийшов на Майдан і змінив своє ставлення до народу, відповідно, змінилось і розуміння патріотизму. Я наново пізнав свій народ і щасливий зараз бути частиною цих людей, які, без сумніву, є патріотами. Тому, якщо Ви хочете знати, хто такі патріоти – подивіться на наших хлопців, які тут стоять.

Козак Дмитро, м. Хмельницький

Патріотизм як елемент культури

...Ми, хлопці, боремося – це і є патріотизм. Але скільки на майдані жінок! Вони годують нас, лікують, прибирають, навіть передавали каміння, коли відбувались сутички. Вони, ще більші патріоти, аніж будь – хто! Вони не бояться нічого і готові на все заради свого народу. ...Бути патріотом – це, звісно, любити свою країну, але не треба про це говорити і бити себе в груди. Справжній патріот ніколи не кричатиме, що він патріот. Це у нього в серці. Тому, для мене зараз патріотизм – це щоразу більше і більше. Це віддавати частинку, а то і цілого себе людям і країні.

Олексій, м. Київ

Джерело: **Патріотизм – це коли на твоїх очах вбивають друга – а ти, не втікаєш з поля бою** [Електронний ресурс] / Майданівці. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/news/recent/21238>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 25.09.2015.

Додаток

Кодекс патріота України

Патріотизм (грец. «πατρις») – любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за національні надбання, готовність до жертвності і подвигів. Справжній патріотизм – це глибоко-громадянський почуттєвий стан життєдіяльності людини...

Сучасні українські патріоти, які є спадкоємцями і продовжувачами ідейних, духовних, моральних і діяльних засад своїх пращурів, українських козаків, борців за незалежну і Соборну Україну – їх духовних, культурних, організаційних, військово-патріотичних і господарських традицій, приймають цей Кодекс сучасного патріота України:

Справжній патріот України :

- * має безмежну любов до своєї Вітчизни, свого народу, України-неньки, готовий заради них на самопожертву і подвиг;
- * має людську і національну гідність;
- * шанує материнську мову, віру і звичаї свого народу, говорить і спілкується українською;
- * готовий захищати слабших, турбуватися про молодших і літніх;
- * шляхетно ставиться до дівчинки, жінки, матері, бабусі, дітей та оберігає їхню людську честь і гідність;
- * поважає старших та поради наставників;
- * вірний українській національній ідеї, принципам народної моралі і духовності;
- * відстоює повну свободу і незалежність особистості, народу, держави;
- * є хоробрим і відважним, мужнім і невтомним;
- * постійно займається вдосконаленням своєї діяльності, освітою;

Патріотизм як елемент культури

* береже традиції українського народу, охороняє пам'ятки історії і культури своєї держави.

Проявом найвищих національних цінностей є слова Присяги Патріота:

«Перед Богом нашим Всевишнім присягаю Україні-матері й патріотичному товариству, що буду справжнім патріотом України, обіцяю примножувати традиції славних патріотів України, бути вірним (вірною) побратимом (посестрою) і сином (донькою) неньки України, жити й діяти за Кодексом патріота України. Присягаю ніколи не зрадити український народ, відстоювати споконвічні цінності Українського народу: Духовність, Патріотизм, Любов до Бога, Любов до Людини і усього живого, шанувати і виконувати Конституцію та закони України, до останнього подиху служити своєму Народу, Україні!»

Джерело: Кодекс патріота України [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. – Режим доступу : <http://politiko.ua/blogpost17192>. – Загол. з екрану. – Мова : укр. – Перевірено : 26.08.2015.

Зміст

Від укладача	3
Розділ 1. Історичні джерела патріотизму	5
▫ Український патріотизм: від минулого до майбутнього	7
Розділ 2. Поняття «патріот», «патріотизм» у лексикографічних джерелах	11
Розділ 3. Патріотизм як суспільна та індивідуальна свідомість	15
▫ Сім джерел громадянського патріотизму: кров, земля, захист, віра, традиція, держава, нація	16
▫ Патріотизм як суспільний та політичний принципи	17
Моральна самосвідомість особистості	18
Розділ 4. Український народ і демократична держава сьогодні	23
▫ Патріот сучасної України: хто він?	26
▫ Патріотизм очима майданівців	31
Додаток 1. Кодекс патріота України	34

Виробничо-практичне видання

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ

Бібліографічний огляд-дайджест

Укладач Валентина Іванівна Вовк

Підписано до друку 07. 03. 2016. Зам. № 227 36 стор. Тираж 60 пр.
Державна бібліотека України для юнацтва,
просп. Перемоги, 60, м. Київ, 03057
<http://www.4uth.gov.ua>